

Vas István: Három császárszobor

A Kapitólium terén

Marcus Aurelius-szobor:

Ércfilozófus érclovon.

Lehet-e? Volt idő, mikor

Bölcsesség meg a hatalom

Egyesült birodalmakat

Teremteni, megmenteni?

Vagy talán ez is csak a mi

Legendánk, kései vigasz,

Történelem... mit tudom én,

Ebből mi igaz, nem igaz,

Mit tud a regényes-makacs,

Javíthatatlan képzeled?

De ezt a letört köfejet,

Konstantin kolosszus-fejét,

Ezt ismerem. A bölcsesség
Az illyr arcból kimaradt,
Csak összefogó akarat,
Mely csal és öl és fenyeget,
Barbár, alattomos erő,
Az élteti e holt szemet,
Hozzá a megújult idő
Hatalmi eszköze, a hit,
A megtért és a térítő,
Mely megvakul és megvakít.

A császár egyik kőkeze
Is megmaradt s most látható,
Külön. A megnyúlt mutató-
Ujj mintha éppen intene –
Talán a világnak javallt
Valami újat, eszmeit.
Mellette még egy lényeges
Kötag: az óriási talp,
Mely tapos, és ha kell, kitart:
Az eszmének érvényt szerez.

S a harmadik! Constantius penészes
Zöld vasfeje.
Itt nincs erő már, csak erőszak. Ős
Bizánc. Jaj, ez is milyen ismerős!
Modern Bizáncok mestere
E fej s meredve vallja az egészet:
A hazugságot, borzadályt,
Kenetteljes szemforgatást,
Képmutatássá vált hitet,
Eunuchokat, spicliket,
Zsinatot, máglyát, hitvitát,
Császári döntést, intrikát,
Gyáván gyilkos tekintetet,
Összeroppant gerinceket,
A jámbor ölni-buzdulást
S az észrevétlen pusztulást.

Forrás: Vas István, Válogatott versei. 1999., Budapest, Unikornis.)

Nyugat · / · 1929 · / · 1929. 19. szám
KOSZTOLÁNYI DEZSŐ: MARCUS AURELIUS

Sárgán hever itt a középkori Róma,
de lángol az alkony,
mint véres oroszlán
s te fönn lovagolsz még
a Capitolium ősi tetőjén,
Marcus Aurelius.

Bronzfejű cézár,
aranyszakállu,
vak ragyogásu szoborszemeiddel
örködve vigyázol
s én állok előtted.

Császári felség,
emberi nagyság,
roppant pogányság
örök igazza,
bamba tömegtől visszahuzódó,
trón magasában egyedül élő,
koldus imperátor.

Nem kancsal apostol,
nem zagyva keletnek elmebetegje,
főnséges íróárs,
együtt a sziv és fő,
fájdalom és bölcs messzetekintés,
elhagyatott e sanyaru földön,
az, aki él és az, aki fél és
látja a törvényt reszketve, de higgadt
lépttel megy a sirhoz, az értelem égő
lámpája kezében,
megvetve a barbárt,
mindazt, mi hazugság.

Semmi, ami barbár
nem kell soha nékem, semmi, ami bárgyu.
Nem kellenek ők se, kik titkon az éggel
rádión beszélnek, a jószok, a boncok,
a ferde vajákos, ki cifra regéknek
gőzébe botorkál, csürhe-silányok,
kik csalva-csalatva egy jelre lehullnak

s úgy fintorog arcuk,
mint a bolondé.

Csak a bátor, a büszke az kell nekem, ő kell,
őt szeretem, ki érzi a földet,
tapintja merészen a görcsös, a szörnyű
Medusa-valóság kő-iszonyatját
s szól: «ez van», «ez nincsen»,
«ez itt az igazság», «ez itt a hamisság»,
s végül odadobja férgeknek a testét.
Hős kell nekem, ő, ki
déli verőben nézi a rémet,
hull könnye a fényben
és koszorúja
izzó szomoruság.

Messze vagyok már, messze röptem,
messze az olcsó, hig dudaszótól,
dél és nyugat között csapong az én lelkem,
mindig szabadabban.
Álarcomat itten elvetem, aztán
ujra felöltöm
s járok mosolyogva,
tanulva a türeést,
a hosszú alázat gőgös erényét,
szenvedve a mocskot, rejtve riadtan
rongyokra szakított, császári palástom.

Hadd emelem föl,
hadd emelem hát tiszta, hitetlen,
kétkedve-cikázó, emberi pára-
lelkem tefeléd most,
ki jöttem a pannon
halmok alól s élek a barna Dunának,
a szőke Tiszának partjai közt. Jaj,
hadd emelem föl mégegyszer a szívem
testvéri szivedhez,
Marcus Aurelius.

(Róma)